

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

1/2014

гр.София, 23.12.2015 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Търговска колегия, в съдебно заседание на 7 декември 2015 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСТК на основание
чл.168, ал.7 предл. 2 ЗСВ и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на ПЪРВО ТЪРГОВСКО
ОТДЕЛЕНИЕ:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВТОРО ТЪРГОВСКО
ОТДЕЛЕНИЕ:
ВАНЯ АЛЕКСИЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. РОСИЦА КОВАЧЕВА	12. БОЯН БАЛЕВСКИ
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА	13. ИРИНА ПЕТРОВА
3. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА	14. РОСИЦА БОЖИЛОВА
4. МАРИЯ СЛАВЧЕВА	15. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
5. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	16. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
6. МАРИАНА КОСТОВА	17. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА
7. ЕМИЛ МАРКОВ	18. НИКОЛАЙ МАРКОВ
8. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА	19. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
9. ТОТКА КАЛЧЕВА	20. ИВО ДИМИТРОВ
10. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА	21. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
11. БОНКА ЙОНКОВА	

при участието на секретаря Красимира Атанасова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2014 г.
на Общото събрание на Търговска колегия
докладвано от съдия Ваня Алексиева

Тълкувателното дело е образувано на основание чл.128, ал.1 от Закона за съдебната власт с разпореждане от 03.11.2014 г., допълнено с разпореждане № 2 от 30.01.2015 г., двете на Председателя на ВКС за постановяване на тълкувателно решение по реда на чл.292 ГПК от Общото събрание на Търговска колегия по следните правни въпроси, свързани със застрахователни правоотношения, по които е налице противоречива съдебна практика - решения по чл.290 ГПК на състави на Върховния касационен съд, Търговска колегия:

1. Следва ли в производството по пряк иск с правно основание по чл. 226, ал. 1 КЗ, обемът на отговорността на застрахователя да се ограничава до размера на присъденото обезщетение по уважен иск по чл. 45 ЗЗД срещу делинквента ?;

2. За възможността на застрахователя да упражни правото си по чл. 202, ал.2, изр.2 КЗ за прекратяване на застрахователния договор, поради неплащане на разсрочена вноска от застрахователната премия ;

3. Счита ли се за прекратен договор за застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите с фингираното връчване на известие за прекратяване поради неплащане на разсрочена вноска, по реда на чл. 260, ал. 2, във връзка с чл. 202, ал. 2 КЗ, без застрахователят да е изпълнил задължението си по чл. 294, ал. 1 КЗ да впише прекратяване на договора в регистъра на Гаранционния фонд ?;

4. От кой момент започва да тече давността по прекия иск на увреденото лице за заплащане на обезщетение при експрес, предявен срещу застрахователя на делинквента по застраховка „Гражданска отговорност“ ?;

5. Допустимо ли е конституирането на застрахователя на гражданската отговорност на делинквента по застраховка „Гражданска отговорност”, като евентуален ответник по реда на чл.228, ал.3 ГПК, в образуваното срещу прекия причинител на деликта производство по чл.45 ЗЗД, при условие, че исковата претенция спрямо него е основана на чл.226, ал.1 КЗ ? При оттегляне на главния иск по чл. 45 ЗЗД срещу делинквента, подлежи ли на разглеждане евентуалния пряк иск срещу застрахователя по чл. 226, ал. 1 КЗ, или по него съдът дължи произнасяне само при отхвърляне на първия? Кой е компетентният съд да се произнесе по евентуалния иск по чл. 226, ал. 1 КЗ при оттеглен първоначален иск по чл. 45 ЗЗД ?;

6. Приложима ли е нормата на чл. 113 ГПК по отношение на прекия иск по чл. 226, ал. 1 КЗ ? ;

7. Налице ли е съпричиняване на вредата в хипотезата, когато пострадалото лице е пътувало в автомобил, управляван от водач, употребил алкохол ?;

8. Дали собственикът на превозно средство, сключил задължителна застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите, е трето лице по см. на чл. 257, ал.3 КЗ и дали е легитимиран да предяви иск по чл.226, ал.1 КЗ срещу застрахователя по същата застраховка за вреди, които са му причинени при управление на собственото му превозно средство от друго лице?

Общото събрание на съдиите от Търговска колегия на Върховния касационен съд / ОСТК на ВКС/, за да се произнесе, съобрази:

1. По първия от поставените правни въпроси констатираната противоречива практика е формирана с решения по реда на чл.290 и сл. ГПК на второ търговско отделение на ВКС. В едни от тях е застъпена тезата, че обемът на отговорност на застрахователя на гражданската отговорност на делинквента към трети лица не може да бъде ограничен до размера на присъденото обезщетение по уважен срещу последния граждански иск в наказателния процес. Основните правни съображения са, че съдът, разглеждащ прекия иск по чл. 226, ал.1 КЗ, не е обвързан от силата на пресъдено нещо на решението по деликтния иск, основан на чл. 45 ЗЗД, относно размера на обезщетението за неимуществени вреди, който всякога се определя въз основа на въведения с чл.52 ЗЗД критерий за справедливост, а обезщетението за имуществени вреди - с оглед на конкретните ангажирани по делото доказателства. Допълнителните аргументи са обосновани с отсъствие на установени от законодателя процесуални пречки, които да ограничават предявяването на пряк иск по чл.226, ал.1 КЗ, при успешно приключило производството по чл.45 ЗЗД, срещу причинителя на вредата и с различните фактически състави, от които произтича отговорността на делинквента и тази на застрахователя по договор за имуществена застраховка „Гражданска отговорност”.

Според възприетото в обратен смисъл разрешение вторичният характер на прякото право, спрямо деликтното право изключва възможността застрахователят на гражданската отговорност на делинквента да дължи повече от прекия причинител на непозволеното увреждане. Затова и чрез прекия иск по чл. 226, ал.1 КЗ не може да бъде присъдено на пострадалия обезщетение в по- висок размер от определената за обезвреда сума по предявен в наказателния процес срещу делинквента граждански иск, основан на чл.45 ЗЗД, за същите вреди - имуществени и неимуществени.

Общото събрание на Търговска колегия на Върховния касационен съд намира за правилно второто становище.

Имуществената застраховка „Гражданска отговорност“ има обезщетителен характер. С нея се дава застрахователна закрила на застрахования срещу риска да възникне в негова тежест отговорност за непозволено увреждане към друго лице, а предназначението и е да репарира, в рамките на застрахователната сума, реално възникналите за третото увредено лице вреди, за които съществува основание да бъде ангажирана гражданската отговорност на застрахования делинквент. Следователно непозволеното увреждане е елемент от фактическия състав на застрахователното събитие и последното ще е налице само дотолкова, доколкото е осъществен деликтът. Затова застрахователят по застраховката срещу гражданска отговорност не отговаря когато отсъства деликт, извършен от застрахования и извън обема на гражданската му отговорност, чиито граници са определени в чл.51 и чл.52 ЗЗД. Вярно е, че решението по деликтния иск срещу застрахования няма сила на пресъдено нещо срещу застрахователя на гражданската му отговорност, но обхватът и размерът на вредите, когато са едни и същи, имат обвързващо спрямо него действие в материалноправно отношение. Ето защо по прекия иск, основан на чл.226, ал.1 КЗ, застрахователят обезщетява причинените вреди в същия размер, в който, на основание чл.45 ЗЗД, е задължен да ги обезщети застрахованият делинквент, но само до размера на уговорената в застрахователния договор застрахователна сума. Изразеното разбиране е в съгласие и с възприетото разрешение в чл.3, ал.1 от Директива 72/166/ ЕО, в чл. 2, ал.1 от Директива 84/5/ЕО и в Директива 90/232/ЕИО, според което гражданската отговорност макар и застрахована, се регулира и зависи от отношението между делинквента и увреденото лице.

Аргумент в подкрепа на становището, че паричното задължение на застрахователя е обусловено от задължението на застрахования, е самата легална дефиниция на застраховката „Гражданска отговорност“ в чл.223, ал.2 КЗ, която позволява извеждането на отговор в посочения смисъл.

Допълнително съображение е и обстоятелството, че създадената от закона възможност за пряко предявяване на иска срещу застрахователя е само обществено оправдан правен способ за по-лесно и по-бързо обезщетяване на увредения при непозволено увреждане от застрахования, а не средство за увеличаване имуществото на същия, или източник на доход, до каквито резултати би се стигнало ако застрахователят отговоря по - тежко от делинквента за същите имуществени и неимуществени вреди, т.е.

ако обемът и размерът на гражданската отговорност на застрахования не са определящи за отговорността на застрахователя по застраховка "Гражданска отговорност".

2. Спор в практиката на Търговска колегия на Върховния касационен съд съществува и по отношение на възможността застрахователят да упражни правото си по чл.202, ал.2, изр.3 КЗ за прекратяване на застрахователния договор поради неплащане на разсрочена вноска от застрахователната премия.

Според приетото в постановено по реда на чл.290 и сл. ГПК решение на II т.о. на ВКС застрахователят не може да упражни правото си за прекратяване на застрахователния договор по чл.202, ал.2, изр.2 от Кодекса за застраховането при неплащане само на част от разсрочена вноска от застрахователната премия. Основният аргумент е, че с разпоредбата на чл.202, ал.2, изр.2 от Кодекса за застраховане законодателят изрично е предвидил фингирано връчване на писмено предупреждение в случаите, когато е налице пълно неизпълнение на задължението от застрахования, но не и при неплащане на част от дължимата разсрочена вноска на застрахователната премия. Нормата е изключителна, което налага стеснителното и тълкуване и то в интерес на застрахованото лице.

Другото разбиране, изразено в решение по чл.290 и сл. ГПК на състав на I т.о. на ВКС е, че фингираното връчване може да бъде приложено и при неплащане само на част от разсрочената вноска от застрахователната премия.

Общото събрание на Търговска колегия на ВКС намира за правилно първото становище.

Основните функции на всяка имуществена застраховка - задължителна или договорна, са да възстанови щетите причинени на застрахованите лица от настъпване на застрахователното събитие и да даде обезпечение, като покрие определени рискове, на които са изложени техни имуществени блага. При застраховката срещу гражданска отговорност – договорна или задължителната застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите, рискът е в опасността в тежест на застрахования да възникне задължение за обезщетение към трето лице поради осъществен деликт.

Следователно функциите на този вид специална имуществена застраховка, според дефинитивното и определяне в чл.223, ал.1 КЗ, са обезщетителна и обезпечителна – целящи да бъдат отстранени неблагоприятните последици, възникнали в тежест на застрахования от непозволено увреждане, чрез покриване на отговорността му за обезвреда от застрахователя, с което се гарантира запазване на неговото имущество, както и да се обезпечи правото на обезщетение чрез възможността пострадалият да иска

пряко от застрахователя плащане на дължимото от делинквента парично обезщетение. При застраховката “Гражданска отговорност” на автомобилистите втората функция има не само обществена оправданост, но и важно социално предназначение – да се осигури засилена защита на увредените трети лица.

Специфичното предназначение на тези застраховки е основанието те да бъдат уредени от закона като задължителни и да бъдат подчинени на специални правила и на институции за контрол относно удостоверяване сключването на застрахователния договор по законовоопределен начин, информация за конкретния застраховател и за заплащане на обезщетение по прекия иск на увредения в определени хипотези от създадения Гаранционен фонд.

Израз на специалната цел и функции на задължителната застраховка “Гражданска отговорност” на автомобилистите е и разпоредбата на чл.202, ал.2, изр.2 КЗ. С нея законодателят, независимо от употребения правно - технически термин “прекратяване”, е въвел особена хипотеза на разваляне на застрахователния договор поради виновно неизпълнение на основното задължение на застрахования, която е изрично предвидена в чл. 260, ал.2 от Кодекса на застраховането. Разпоредбата е от изключителен порядък и не подлежи на разширително тълкуване. Създадена е в интерес на застрахования, предвид установената фикция за връчено писмено предупреждение само в случаите, когато в застрахователната полица застрахователят изрично е посочил кое от правата по ал.1 на чл.202 КЗ ще упражни след изтичане на 15 дневния срок от датата на падежа на разсрочената вноска от застрахователната премия.

Следователно при плащане само на част от разсрочената вноска от застрахователната премия, независимо, че паричното задължение е делимо, елементите от посочения фактически състав - изрична клауза в застрахователния договор за фингирано писмено предупреждение, настъпил падеж на разсрочена вноска от застрахователната премия, изтекъл срок от 15 дни от датата на падежа и неизпълнено от застрахования парично задължение в този срок, не са осъществени и разпоредбата е неприложима. Договорът не може да се счита за автоматично прекратен и в полза на застрахователя не е надлежно възникнало потестативното право на преустановяване на облигационната връзка по този ред.

3. В съдебната практика на Търговска колегия на ВКС липсва единство и по въпроса дали се счита за прекратен договорът за застраховка “Гражданска отговорност” на автомобилистите с фингираното връчване на известие за прекратяване, поради неплащане на разсрочена вноска по реда на чл.260, ал.2 , във вр. с чл. 202, ал.2 КЗ, без

застрахователят да е изпълнил задължението си по чл.294, ал.1 КЗ да впише прекратяване на договора в регистъра на Гаранционния фонд .

В някои случаи съставите на Търговска колегия на Върховния касационен съд приемат, че при липсата на уведомление по чл.294, ал.1 КЗ до Информационния център към Гаранционен фонд за прекратяване на договора с делинквента по риска “Гражданска отговорност” на автомобилистите към точно определен момент, което предхожда настъпване на застрахователното събитие, означава, че застрахователят не е упражнил уговореното в застрахователния договор и признато му с чл.202, ал.1 КЗ субективно потестативно право да го прекрати, независимо, че е налице фингирано връчване на предупреждение в посочения смисъл, с изтичане на 15-дневния срок от датата на падежа на разсрочената вноска, съдържащо се в застрахователната полица и изтичане на същия този срок, предпоставките за освобождаване застрахователя от отговорност по прекия иск, основан на чл.226, ал.1 КЗ – отсъстват. Съображенията са обосновани с императивния характер на вмененото на застрахователя административно задължение, на неговата законоустановеност, на общественото доверие в Информационния център на Гаранционен фонд за оповестяваната там информация и на гаранцията, която, съгласно чл.259, ал.7 КЗ, тази информация създава относно правата на трети лица - потребители на застрахователна услуга и със защитната функция на застраховката “Гражданска отговорност” на автомобилистите.

Обратното становище, застъпено в други случаи е, че договорът за застраховка “Гражданска отговорност” на автомобилистите се счита прекратен по реда на чл.260, ал.2, във вр. с чл.202, ал.2 КЗ, при фингираното връчване на известие за прекратяването му, поради неплащане на разсрочената вноска от застрахования, независимо дали застрахователят е изпълнил задължението си по чл.294, ал.1 КЗ и дали в регистъра на Гаранционния фонд е вписано прекратяването на застрахователния договор.

Аргументите в негова подкрепа са изведени от граматическото и систематично тълкуване на чл.294, ал.1 КЗ, позволяващо да се приеме, че изпращането на справка в Информационния център на Гаранционния фонд не е елемент от фактическия състав на сключване и прекратяване на застрахователните договори, доколкото същата дори да притежава, по арг. от чл.295, ал.7 КЗ, доказателствена сила на официален документ, съдържа информация за вече настъпил, а не предстоящ факт.

ОСТК на ВКС намира за правилно второто становище.

С разпоредбата на чл.294 КЗ в тежест на застрахователя изрично е вменено административно задължение за предоставяне информация в Информационния център

към Гаранционния фонд, за вписване в регистъра, поддържан по силата на чл.292 КЗ, наред с другите подлежащи на регистрация обстоятелства и прекратените застрахователни договори по задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите. За неспазване на това задължение за известяване е предвидена административна санкция спрямо задълженото лице, която е конкретизирана в чл.317а КЗ, но от която материалноправни последици за самото договорно правоотношение не произтичат.

Следователно, макар и вписването в разглежданата хипотеза да е правно значимо, както с оглед извършването при условията на чл. 288, ал.1, т. 2 КЗ плащане, така и предвид интереса на трети лица от удостоверяване на конкретното застрахователно правоотношение по договор за задължителна застраховка "Гражданска отговорност", съобразно чл.261, ал.1 КЗ и общественото доверие в предоставяната от Гаранционния фонд информация, само по себе си то не е задължителен елемент от фактическия състав на чл. 202, ал.2 във вр. с чл.260, ал.2 КЗ за прекратяване на застрахователния договор.

Важна последица от неизпълнението на това задължение, обаче е, че с оглед създадената чрез удостоверяването по реда чл. 261 КЗ, абстрактна легитимация на застрахования, като титуляр на валидна задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите, чиято действителност и действие не са обусловени от точното изпълнение на задължението му за плащане на разсрочените вноски от застрахователната премия за целия срок на определеното в нея покритие, застрахователят, който към датата на инцидента не я е прекратил по указания от законодателя ред, не може успешно да се освободи от отговорност по чл.226, ал.1 КЗ спрямо третите увредени лица, позовавайки се на предсрочното прекратяване на договора. При неспазено изискване на чл.294 КЗ възражението на застрахователя за прекратяване на застрахователното правоотношение при условията на чл.260, ал.2 , във вр. с чл.202, ал.2 КЗ, е противопоставимо единствено на заявена от застрахования претенция за плащане на застрахователното обезщетение.

4. В съдебната практика няма единство и при разрешаване на въпроса за началния момент на погасителната давност по прекия иск на увреденото лице, предявен срещу застрахователя по застраховка "Гражданска отговорност" за обезвреда при експес.

Според едното становище правата по договор за застраховка "Гражданска отговорност" се погасяват с петгодишна давност, началото на която е денят на настъпване на застрахователното събитие, независимо от качеството на правните

субекти. Възприетото разрешение е аргументирано с изричната разпоредба на чл.197 КЗ, съгласно която погасителната давност при застрахователните права, произтичащи от застраховка срещу гражданската отговорност, започва да тече от момента на настъпване на застрахователното събитие – непозволеното увреждане, без каквито и да било изключения. Като допълнително съображение е посочен носеният риск и дължимата, срещу конкретно определена премия, застрахователна закрила за която при такава конкретност липсва законово основание да е времево неограничена.

Другото становище е, че погасителната давност по иск за обезщетение за вреди от влошаване на здравословното състояние на увредения, вкл. по прекия иск срещу застрахователя, започва да тече от момента на проявяване на тези вреди. Съображенията са, че няма непозволено увреждане без вреда и доколкото не е настъпила вредата - влошаване здравословното състояние на пострадалия, липсва осъществен деликт и не е налице възникнало право, което да се погасява по давност.

ОСТК на Върховния касационен съд намира за правилно второто становище.

Основното предназначение и функции на института на погасителната давност са да гарантира правната сигурност, като защити длъжника срещу продължилото определен период от време бездействие на кредитора и давайки защита на гражданскоправните субекти срещу трудностите на доказване при отдалеченост във времето, да внесе определена стабилност в гражданските правоотношения.

За да е налице неоправдано кредиторско бездействие, което законодателят не толерира, отнемайки възможността за принудително осъществяване на оспореното субективно право, то трябва да е възникнало и да може да бъде упражнено, съответно – защитено, а пострадалият от деликт към момента на извършване на увреждането все още няма възникнало право на обезщетение за екссес, което да е погасимо по давност.

Видно от съдържанието на чл.51, ал.3 ЗЗД правото на обезщетение при екссес се проявява значително по-късно и макар да е свързано с вземанията по чл.51 ал.1 ЗЗД и чл.52 ЗЗД е ново самостоятелно право. За него погасителната давност започва да тече не от момента на непозволеното увреждане, а от деня на проявление на новите вреди в пълния им обем, т.е. от деня на влошаване здравето на увредения спрямо първоначалната му увреда, както е приетото и в т.1 на действащото и понастоящем ППВС № 1/81 год.

Следователно от изложеното и от възприетото в безспорната съдебната практика разрешение / т.6 на ППВС № 7/77 г./, че при задължителната застраховка “Гражданска отговорност”, застрахователното събитие е самото непозволено увреждане следва, че

без всички елементи от фактическия състав на същото – деяние, противоправност, вреда, причинна връзка между деянието и вредата и вината да са напълно осъществени, няма непозволено увреждане и застрахователното събитие не е настъпило.

Същевременно в редица случаи, вкл. при упражняване на някои правно регламентирани професии, поради особености в увреждащия механизъм, може деянието да е извършено в определен момент, а проявлението на вредите да настъпи значително по-късно. В тази хипотеза непозволеното увреждане всъщност се явява едно разтеглено във времево отношение събитие, но отговорността и за него възниква едва с проявление на всички елементи от фактическия състав, който го поражда. С оглед на това и на общото правило на чл. 114, ал.1 и ал.3 ЗЗД, поставящо за начало на давностния срок деня, в който вземането е станало изискуемо, респ. деецът е открит, се налага специалната разпоредба на чл. 197 КЗ, определяща за начало на давността за правата по всички застрахователни договори денят на настъпване на застрахователното събитие, да бъде подложена на поправително тълкуване в частта относно задължителната застраховка "Гражданска отговорност" поради доказаната, по арг. от чл. 46 ЗНА, необходимост от същото. Извод за несъответствие между действителната и изразена законодателна воля се налага и при историческото тълкуване на текста на чл. 197 КЗ. Чрез него се установява, че още с първоначалната редакция на чл.337 ЗЗД/отм./, а впоследствие и с цяла обща уредба на договора за застраховка в Част трета на ТЗ, приложима до влизане в сила на КЗ, вкл. формулирането на чл.392 ТЗ /отм./, целта на законодателя е да изравни срока на погасителната давност по имуществените застраховки "Гражданска отговорност", с давностния срок по иска срещу застрахования причинител на вредата, въпреки недобрата граматическа конструкция.

Изравняване срока за погасяване претенцията срещу застрахователя, каквато е и действителната воля на законодателя във вр. с въвеждане на специалната "застрахователна" давност, е в пълно съгласие както с правната същност на застраховката "Гражданска отговорност", така и с тази на института на погасителната давност, но би било лишено от смисъл, ако началото на тези еднакви по продължителност давностни срокове е различно.

Дори необходимостта от поправително тълкуване на чл.197 КЗ да бъде отречена, то отсъства съмнение, че за момент на настъпване на застрахователното събитие може да се приеме само този, в който са реализирани всички елементи от фактическия състав за пораждаване на гражданската отговорност.

Следователно, независимо кога се проявява вредата – в момента на извършване на деянието, или след него, едва от деня на нейната проява за третото лице възниква правото да иска обезщетяването и в границите на чл. 51 ЗЗД. Затова от този момент започва да тече и погасителната давност за прекия иск срещу застрахователя, вкл. за обезщетяване вредите от ексцес.

5. Няма еднозначно разрешение от съставите на Търговска колегия на ВКС и по следните процесуалноправни въпроси - дали е допустимо конституирането на застрахователя на гражданската отговорност на делинквента по застраховка "Гражданска отговорност", като евентуален ответник по реда на чл.228, ал.3 ГПК, в образуваното срещу прекия причинител на деликта производство по чл.45 ЗЗД, при условие, че исковата претенция спрямо него е основана на чл.226 КЗ; дали при оттегляне на главния иск по чл. 45 ЗЗД срещу делинквента, подлежи на разглеждане евентуалният иск срещу застрахователя по чл.226, ал.1 КЗ, или по него съдът дължи произнасяне само при отхвърляне на първия, както и кой е компетентният съд да се произнесе по евентуалния иск, основан на чл. 226, ал.1 КЗ, при оттеглен първоначален иск по чл.45 ЗЗД.

В едни случаи е прието, че субективното пасивно евентуално съединяване на иска по чл.45 ЗЗД с прекия иск по чл.226, ал.1 КЗ е допустимо, само ако е заявено с първоначалната искова молба, т.е. извършване на същото по реда на чл.228, ал.3 ГПК не се допуска от процесуалния закон. Ето защо в тази хипотеза, при оттегляне на главния иск срещу делинквента, с оглед разделността на неговата отговорност от тази на застрахователя по застраховка "Гражданска отговорност", не съществува процесуална пречка прекият иск, основан на чл.226, ал.1 КЗ, да бъде разгледан самостоятелно, тъй като самото недопустимо съединяване по реда на чл.228, ал.3 ГПК не се отразява върху допустимостта на отделните предявени икове. В този смисъл, доколкото по реда на чл.228, ал.3 ГПК съдът не може да разгледа претенция, различна от първоначално заявената с исковата молба, основана на чл.45 ЗЗД, то постановеното по нея решение подлежи на обезсилване по правилото на чл. 270, ал.3 ГПК, а делото - на връщане на съда, до който молбата по чл.226, ал.1 КЗ е била адресирана, за образуване на самостоятелно производство и произнасяне по новозаявения пряк иск срещу застрахователя.

Становището е аргументирано с отсъствие на създадена от законодателя процесуална възможност под формата на изменение на иска, чрез замяна на страните по реда на чл.228, ал.3 ГПК, да бъде извършено последващо субективно съединяване на икове, респ. изменено основанието на първоначално предявения иск.

В други случаи е прието, че е допустимо по реда на чл.228, ал.3 ГПК да бъде привлечен нов ответник, наред с първоначалния, чрез последващо субективно евентуално съединяване на искове, когато искът срещу последния произтича от същото основание, има същия петитум, като първоначалния иск, независимо от различното правно основание на новозаявения. В тази хипотеза при оттегляне на главния иск по чл.45 ЗЗД, на разглеждане ще подлежи евентуалния иск по чл.226, ал.1 КЗ – въведен с привличането на нов ответник, наред с първоначалния, по реда на чл.228, ал.3 ГПК.

Аргументите са, че предмет на двата иска са права с едно и също съдържание – правото да се получи обезщетение за вредите, които застрахованият делинквент е причинил на третото лице. Следователно, щом застрахователят по застраховка срещу “Гражданска отговорност” и застрахованият делинквент отговарят пред третото лице за едно и също нещо, то не съществува процесуална пречка по реда на чл.228, ал.3 ГПК да бъде извършено последващо субективно пасивно евентуално съединяване на иска по чл.226, ал.1 КЗ с предявения първоначален иск по чл.45 ЗЗД, стига тези искове да са подсъдни на един и същи съд. В сочената хипотеза евентуално съединеният иск ще се счита за предявен под условие – ако не се сбъдне условието, съдът не дължи произнасяне по него, а при оттегляне на иска срещу делинквента, на разглеждане ще подлежи прекият иск срещу застрахователя на гражданската му отговорност.

ОСТК на ВКС приема за правилно първото становище.

Тълкувана систематично разпоредбата на чл.228, ал.3 ГПК позволява да се приеме, че с нея е създадена единствено възможност за процесуално приемство по делото, без съгласие на заменяната страна, което предполага продължаване на висящия процес по предявената искова претенция. Следователно сочената процесуална разпоредба не позволява едновременно изменение и на основанието на първоначалния иск, нито създава процесуална възможност за последващо субективно съединяване на искове, или въвеждане на нови искиви претенции, наред с вече заявената, респ. привличане и на други ответници, наред с първоначалния.

Затова искането за конституиране на застрахователя на гражданската отговорност на делинквента, като ответник по иск основан на чл.226, ал.1 КЗ, във висящото производство по предявен срещу прекия причинител на увреждането деликтен иск по чл.45 ЗЗД, по своята правна същност не представлява искане за изменение на първоначалния иск чрез замяна на страна. Това искане е процесуално действие, което от обективна страна представлява предявяване на нова, самостоятелна и различна от вече предявената искова претенция, по която производството е висящо. Независимо, че

прекият иск по чл.226, ал.1 КЗ и деликтният иск по чл.45 ЗЗД са различни по правно основание, предмет и ответници, макар да съществуват паралелно, да принадлежат на едно и също лице и да възникват като правна възможност в един и същи момент при наличие на общи правопораждащи ги факти, то при отсъствие на предвидена от законодателя солидарна отговорност между делинквента и застрахователя на гражданската му отговорност, обективното им съединяване при условията на кумулативност е недопустимо, както е прието и в т.11 на ППВС № 7/77 год..

Ето защо се явява недопустимо по реда на чл.228, ал.3 ГПК - във вече образувано срещу делинквента производство по чл.45 ЗЗД, като евентуален ответник да бъде конституиран застрахователят по застраховка "Гражданска отговорност", при условие, че заявената срещу него искова претенция е с правно основание чл.226, ал.1 КЗ.

Въпреки, че исквата претенция по чл.226, ал.1 КЗ е недопустимо въведена по реда на чл.228, ал.3 ГПК във висящо производство по предявен иск, основан на чл.45 ЗЗД, тя не е процесуално недопустима.

Не съществува процесуална пречка след оттегляне на първоначално предявения деликтен иск, прекият иск да бъде самостоятелно разгледан и съдът да се произнесе по него, ако са спазени изискванията за родова подсъдност по ГПК и за редовност на исквата молба. При наличието на разделност в отговорността на делинквента и на застрахователя на гражданската му отговорност, десезирането на съда по първоначално предявения деликтен иск по чл.45 ЗЗД, не е основание да се отрече правото на защита на увредения и с иск по чл. 226, ал.1 КЗ.

6. В практиката на ВКС,ТК нееднакво е разрешаван и въпросът, свързан с приложимостта на нормата на чл.113 ГПК по отношение на прекия иск по чл. 226, ал.1 КЗ.

В едни случаи е прието, че избраната местна подсъдност по чл.113 ГПК е приложима към исковете за заплащане на застрахователно обезщетение, поради което упражненото от ищеца право на избор на местна подсъдност по чл.108, ал.1 ГПК не намира приложение.

Становището е аргументирано с разпоредбата на § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на КЗ, определящи застрахованото лице като "потребител на застрахователни услуги".

Обратното разбиране, възприето в други случаи е, че разпоредбата на чл.113 ГПК не намира приложение по отношение на прекия иск срещу застрахователя по чл.226, ал.1 КЗ. Съображенията са, че липсва идентитет в съдържанието на понятието "потребител" по см. на легалното му определяне в § 1, т.1 от Допълнителните разпоредби на КЗ и по

см. на чл. 113 ГПК. Употребено в процесуалния закон, понятието “потребител” не трябва да се тълкува разширително, а само с оглед създадената с чл.310, т.4 ГПК правна възможност за разглеждане на исковете за установяване и преустановяване на нарушения по права по Закона за защита на потребителите, при условията на Глава XXV – Бързо производство, на процесуалния закон.

ОСТК на ВКС счита за правилно първото становище.

Дефинитивното определяне на термина “потребител на застрахователна услуга” в § 1, т.1 от Допълнителните разпоредби на КЗ наистина се различава от вложеното, според § 13, т.1 от Закона за защита на потребителите, съдържание в това понятие, но соченото обстоятелство не е достатъчно, за да се отрече приложимостта на специалната местна подсъдност по чл.113 ГПК по отношение на прекия иск по чл.226, ал.1 КЗ, доколкото двете дефиниции не са предмет на регламентация в ГПК. Сравнителният им анализ показва, че с разпоредбите на КЗ законодателят разширява кръга на потребителите на застрахователни услуги, спрямо този по ЗЗП.

Този разширителен подход, при който в кръга на потребителите на застрахователни услуги се включва третото ползващо се лице, третото увредено лице, другите лица, за които са възникнали права по застрахователен договор, както и физическото или юридическото лице, проявяващо интерес да се ползва от услугите, е обществено оправдан. Той е израз на защитата на потребителите в специфичната област на застраховането и е съобразен с вида на отделните застраховки, ефектът на които нерядко се проявява спрямо трети на застрахователното правоотношение лица, тъй като потребителят на застрахователна услуга не всякога е и страна по договора.

Придаване на застрахованото лице качеството на потребител на определен вид услуга означава, че за него съществува възможност да упражни правото на избор на местна подсъдност, вкл. по предявен от него пряк иск и чрез този избор да дерогира общата местна подсъдност по чл.108, ал.1 ГПК.

Обратната теза би довела до поставяне в по - неблагоприятно положение лицето - потребител на застрахователна услуга по смисъла на § 1, т.1 ДР на КЗ спрямо застраховано по застраховка “каска” физическо лице, което като страна по договор за услуга, се явява потребител, но по смисъла на § 13, т.1 от ДР на ЗЗП и на това основание се ползва от уредената в чл. 113 ГПК особена местна подсъдност. Подходът е неоправдан, с оглед функциите на застраховката „Гражданска отговорност” и създадената с прякото право засилена защита на интереса на увредения от деликт.

7. Не съществува единство в практиката на съдебните състави на ТК на ВКС и по въпроса дали е налице съпричиняване на вредата в хипотезата, когато пострадалото лице е пътувало в автомобил, управляван от водач, употребил алкохол.

Според едното становище поемането на риска, при който увреденото лице евентуално е било в състояние да предположи, или да допусне да бъде увредено от делинквента, употребил алкохол, е особен случай на съпричиняване на вредата по смисъла на чл.51, ал.2 ЗЗД. Съображенията са, че пострадалият, макар и да не е допринесъл за настъпване на събитието пътно - транспортно произшествие, с поведението си е допринесъл за собственото си увреждане.

С второто становище принципно е отречена възможността да е налице съпричиняване на вредата в хипотезата, когато пострадалият е пътувал в автомобил, управляван от водач, употребил алкохол. Съображенията са, че липсва личен принос на увреденото лице - обективен елемент от фактическия състав на съпричиняването, който следва да се намира в причинна връзка с вредоносния резултат – пътния инцидент и неговите последици. Знанието за употребата на алкохол от водача на увреждащото моторно - превозно средство, макар да присъства в съзнанието на увреденото лице, не е конкретно обективиран в поведението му факт, който да е допринесъл за настъпване на вредата, с оглед изискването на чл.51, ал.2 ЗЗД.

ОСТК на ВКС приема за правилно първото становище.

Съгласно чл.51, ал.2 ЗЗД обезщетението за вреди от непозволено увреждане може да се намали, ако и самият пострадал е допринесъл за тяхното настъпване. Съпричиняването на вредата изисква наличие на пряка причинна връзка между поведението на пострадалия и настъпилния вредоносен резултат, но не и вина. Приносът на увредения – обективен елемент от съпричиняването, може да се изрази в действие или бездействие, но всякога поведението му трябва да е противоправно и да води до настъпване на вредоносния резултат, като го обуславя в някаква степен.

В този случай трябва да бъде направено разграничение между допринасянето на пострадалия за възникване на самото пътно- транспортно произшествие, като правно значим факт, който обуславя прилагането на чл.51, ал.2 ЗЗД и приноса му за настъпване на вредата спрямо самия него, който факт също води до приложението на чл.51, ал.2 ЗЗД. Придобилият гражданственост термин „съпричиняване” е с по - тясно значение спрямо използвания в закона – „допринасяне за настъпването на вредите”. Същият илюстрира първата от посочените хипотези – допринасяне за настъпване на произшествието. Във втората хипотеза пострадалият не е допринесъл за настъпване на

събитието, но с поведението си е помогнал за собственото си увреждане, респ. за увеличаване размера на вредата.

Дали поведението на пострадалия е рисково и дали то е допринесло за увреждането, подлежи на установяване във всеки конкретен случай.

Такова рисково поведение е пътуването в моторно превозно средство с водач, употребил алкохол, когато то е проява на съзнателен и свободно формиран избор на увредения, по отношение на когото е налице знание за този факт, или възможност за узнаването му при проявена нормална дължима грижа. Изразяващо се в поемането на предвидим и реално очакван риск, или в неговото неоправдано игнориране, това поведение съставлява обективен принос, който е противоположен и е в пряка причинна връзка с вредоносния резултат, последица от реализираното пътно - транспортно произшествие.

За да намери приложение чл.51, ал.2 ЗЗД в разглежданата хипотеза, поетият риск и реализираният риск трябва и да са идентични, като степента на съпричиняване се преценява във всеки конкретен случай, но не може да доведе до пълен отказ от обезвреда. Последното разбиране е в съгласие с чл.13, т.3 от Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 16.09.2009 год., транспонирана в националното ни право чрез разпоредбата на чл.257, ал.4 КЗ.

Тежестта за доказване е върху позоваващата се на съпричиняването страна в процеса - делинквент или застраховател. Тя следва да установи с допустимите от ГПК доказателствени средства не само обективния факт на знание на увредения, респ. възможността за узнаване при проявена дължима грижа, че водачът на моторното превозно средство, в което е пътувал, е употребил алкохол. При твърдение за невменяемост доказателствената тежест се носи от увредения. Следователно единствено констатацията, че водачът на моторното превозно средство, в което пострадалият е пътник, е употребил алкохол, не обуславя автоматично намаляване на обезщетението за причинените вреди, на основание чл.51, ал.2 ЗЗД.

8. По въпроса дали собственикът на превозно средство, сключил задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите е трето лице по смисъла на чл.257, ал.3 КЗ и дали е легитимиран да предяви иск по чл. 226, ал.1 КЗ срещу застрахователя по същата застраховка за вреди, които са му причинени при управление на собственото му превозно средство от друго лице, не е констатирано противоречие в практиката на Търговска колегия на ВКС, но е налице противоречивото му разрешаване от съдилищата в страната.

Някои от съдилищата приемат, че разпоредбата на чл.257, ал.3 КЗ изключва от кръга на третите лица само лицето, причинило вредите, поради което собственикът на превозното средство, сключил задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите, също се явява трето за застрахователното правоотношение лице и може да претендира обезщетение чрез прекия иск по чл.226, ал.1 КЗ срещу застрахователя, независимо, че е насрещна страна по договора.

В актовете на други съдилища е прието, че при действието на чл. 257, ал.2 КЗ, в качеството му на страна по договора за задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите, собственикът на превозното средство, по отношение на което е сключена тази застраховка, не е трето за застрахователното правоотношение лице, по см. на чл.257, ал.3 КЗ и затова не е легитимиран да предяви иск по чл.226, ал.1 КЗ срещу застрахователя - насрещна страна по договора, за причинени вреди при управление на превозното средство от друго лице.

ОСТК на ВКС приема за правилно първото становище.

Съгласно изричното законодателно разрешение в чл.257, ал.3 КЗ за трети лица се смятат всички лица, с изключение на лицето, което отговаря за причинените вреди.

Следователно всяко лице, извън делинквента, се явява трето лице по см. на цитираната разпоредба и като пострадало от деликт разполага с правото на пряк иск срещу застрахователя. За допустимостта на прекия иск е ирелевантно дали лицето е собственик на увреждащото моторно превозно средство и дали в това си качество е сключило договор за застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите, по който е страна.

Допълнителен аргумент в подкрепа на изразеното разбиране е самата същност на имуществената застраховка „Гражданска отговорност" на автомобилистите, една от специфичните особености на която е, че застраховано е всяко лице, което ползва моторно превозно средство на законно основание и в този смисъл е отговорно за причинените при управлението му вреди – чл. 257, ал.2 КЗ.

.

По изложените съображения Общото събрание на Търговска колегия на ВКС

Р Е Ш И :

1. В производството по пряк иск с правно основание чл.226, ал.1 КЗ обемът на отговорността на застрахователя е ограничен до размера на присъденото обезщетение по уважен срещу застрахования делинквент иск по чл.45 ЗЗД, когато има за предмет обезщетяване на същите вреди, но в рамките на застрахователната сума, уговорена в застрахователния договор.

2. Застрахователят може да упражни правото си по чл.202, ал.2, изр.2 КЗ за прекратяване на застрахователния договор при неплащане пълния размер на разсрочената вноска от застрахователната премия.

3. Договорът за застраховка “Гражданска отговорност” на автомобилистите се счита прекратен с фингираното връчване на известие за прекратяване, поради неплащане на разсрочена вноска, по реда на чл. 260, ал.2, във вр. с чл.202, ал.2 КЗ, независимо дали застрахователят е изпълнил задължението си по чл.294, ал.1 КЗ да впише прекратяването на договора в регистъра на Гаранционния фонд, но застрахователят не може да се освободи от отговорност при неизпълнение на това задължение.

4. Давността по прекия иск на увреденото лице, предявен срещу застрахователя на делинквента по застраховка “Гражданска отговорност”- за заплащане на обезщетение при експес започва да тече от деня на проявяване на вредата.

5. Недопустимо е в образувано срещу прекия причинител на вредата производство по чл.45 ЗЗД да бъде конституиран като евентуален ответник, по реда на чл.228, ал.3 ГПК застрахователят на гражданската отговорност на делинквента по застраховка “Гражданска отговорност” по иск с правно основание чл.226, ал.1 КЗ.

6. Нормата на чл.113 ГПК е приложима по отношение на прекия иск по чл.226, ал.1 КЗ.

7. Налице е съпричиняване на вредата, когато пострадалото лице е пътувало в автомобил, управляван от водач, употребил алкохол над законоустановения минимум, ако този факт му е бил известен.

8. Собственикът на превозно средство, сключил задължителна застраховка “Гражданска отговорност” на автомобилистите, е трето лице по смисъла на чл.257, ал.3 КЗ и е легитимиран да предяви иск по чл.226, ал.1 КЗ срещу застрахователя по същата застраховка за причинените му вреди при управление на собственото му моторно-превозно средство от друго лице.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСТК на основание
чл.168, ал.7 предл. 2 ЗСВ и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на ПЪРВО ТЪРГОВСКО
ОТДЕЛЕНИЕ:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА.....О.М. т.6

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВТОРО ТЪРГОВСКО
ОТДЕЛЕНИЕ:
ВАНЯ АЛЕКСИЕВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. РОСИЦА КОВАЧЕВА.....	12. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....	13. ИРИНА ПЕТРОВА.....
3. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....	14. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....О.М. т.6
4. МАРИЯ СЛАВЧЕВА.....	15. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
5. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....	16. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
6. МАРИАНА КОСТОВА.....	17. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....
7. ЕМИЛ МАРКОВ.....	18. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
8. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....	19. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....
9. ТОТКА КАЛЧЕВА.....	20. ИВО ДИМИТРОВ.....О.М.т.6
10. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....	21. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
11. БОНКА ЙОНКОВА.....	

Мотиви към особеното мнение по т.6 на Тълкувателното решение.

Считам, че разпоредбата на чл.113 ГПК е неприложима по отношение на прекия иск по чл.226 ал.1 КЗ, независимо от дефиницията на § 1 т.1. от ДР на КЗ. Обстоятелството, че няма идентитет в съдържанието на термините в материалния и процесуалния закон и използваният в чл.113 ГПК термин „потребител“, не е отречено и с основното решение, но е приложено разширително тълкуване. Считам, че изборната подсъдност по чл.113 ГПК е приложима към иски за установяване на права или за преустановяване на нарушение на права по Закона за защита на потребителите, независимо дали те са предявени по реда на чл.310 т.4 ГПК или по общия исков ред. Обстоятелството, че в материалноправен закон едната от страните в облигационното правоотношение е дефинирана като „потребител“ не означава, че съдебните спорове, възникнали във връзка с това правоотношение са под режима на чл.113 ГПК. Подобно разширително тълкуване би поставило в привилегировано процесуално положение ищците по редица граждански и облигационни правоотношения, ако биха квалифицирани като потребители на съответната стока, услуга и пр., а дори и при покупката на вещь за лично потребление – чл.318 ал.2 ТЗ. Дали законодателят е вложил еднакъв смисъл в термина „потребител“ по чл.113 ГПК и по чл.2 т.1 КЗ е въпрос за автентично тълкуване или за законова промяна. Считам, че тълкуването на чл.113 ГПК в основното решение, е в противоречие с принципа за общата подсъдност и придава значение на специалната подсъдност като на обща, в зависимост от използваната терминология в материалните закони.

Съдия Дария Проданова:

Съдия Росица Божилова

Съдия Иво Димитров